

ЁШЛАР ОНГИДА ҚАДРИЯТ ТУШУНЧАСИНИ ЮКСАЛТИРИШ

Абдумаликов Илимжон Абдухамжонович

Андижон Давлат Университети
Миллий ғоя, маънавият асослари ва ҳуқуқ
таълими кафедраси, катта ўқитувчи.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7710457>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 28- fevral 2023 yil
Ma'qullandi: 05-mart 2023 yil
Nashr qilindi: 09-mart 2023 yil

KEY WORDS

ёшлар, ёшлар сиёсати,
жамият, ижтимоий ҳимоя,
ғоялар, қадриятлар.

ABSTRACT

Кенг қўламли ислохотларда ёшларнинг ижтимоий-сиёсий ролини кучайтириш барча халқларга хосдир. Бунинг сабаби шундаки, ёшларнинг янги вазиятларга мослашиш даражаси ёки янгиликка интилиш даражаси юқори, шунинг учун улар жамиятдаги ўзгаришлардан четда қола олмайди.

Бутун жамият тараққиёти, эртанги кунга ишонч билан муносабатда бўлишни шакллантириш ўша жамиятдаги ёшларнинг ижтимоий-маданий концептуал табиати билан бевосита боғлиқдир. Бу борада Шарқ мамлакатлари кекса авлод тажрибасига таянса, Шимолий Америка ва Ғарбий Европа мамлакатлари ёшларга катта умид боғлайди. Бинобарин, ёшлар онгида “қадрият” тушунчасини тўғри шакллантириш юрт келажагини белгиловчи омиллардан биридир. Инсоният цивилизациясининг бугуни ва келажаги кўп жиҳатдан ёшларнинг ижтимоий фаоллигига боғлиқ экани шубҳасиз. Шу сабабли, ёшлар ривожланишининг сифат даражаси, уларга янги муносабатни шакллантириш, шунингдек, учта омил - ёшлар фаоллиги ва ёшлар сиёсатини шакллантиришнинг ижтимоий-маданий олд шартлари, унинг маданий бурилишлар мажмуасига боғлиқлиги ва замонавий ёшлар фаолиятининг ижтимоий-маданий характери билан боғлиқ.

Ёшлар фаоллиги ижтимоий тузум даражасига, мамлакатдаги сиёсий-ижтимоий ислохотларга, демократик ўзгаришларга, маданий қадриятларга, миллий анъаналарга, яъни ёшлар фаолиятининг ҳар доим қонунийлигига, маданий қадриятлар асосини белгилашга боғлиқ. Шу билан бирга, ёшлар фаоллиги жамият ва ҳукумат ўртасидаги тафовутни бартараф этиш, ўзгарувчан ижтимоий-маданий муҳитда ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилиш истаги, янги жамиятда ўз ўрни ва ролини шакллантириш истагидан келиб чиқади. Ёшлар концепциясидаги ана шундай ташқи ва ички ижтимоий-маданий йўналиш туфайли ёшлар фаоллигининг шаклланиши ва унга нисбатан турлича тасаввур ва қарашларнинг тарқалиши табиий ҳодисадир. Ёшларнинг ижтимоий ва қадриятларга йўналтирилганлигига таъсир қилувчи кўплаб омиллар мавжуд. Хусусан, уларнинг манфаатлари, муҳити, диний эътиқоди, халқнинг урф-одатлари, давлат мавқеи ва бошқалар ёш авлоднинг маданий йўналишига бошқача таъсир қилади.

Бугунги бозор шароитида кадриятлар тушунчалари ва тенденциялари кўпинча бири-бирига мос келмайди ва бу бўшлиқ ёшлар орасида маълум даражада камайгани ҳақиқатдир. Бунинг асосий сабаби ёшларнинг цивилизация ва маданият нуқтаи назаридан оғишидир. Шу билан бирга она маданиятимиз ва кадриятларимиз асосини ташкил этувчи тармоқларнинг заифлашиши, антимилий фаолиятнинг кенг тарқалишига ёрдам беради. Айни пайтда мамлакатимизда миллатлараро ва конфессиялараро барқарорлик ва бағрикенгликни сақлаш энг муҳим масалалардан биридир.

Ёшларнинг ҳуқуқий ва маънавий кадриятлари ёшларни ўз халқининг маънавий маданиятига, мамлакатимизнинг тарихий ўтмишига йўналтириш, жамиятда тотувлик ва тинчликни мустаҳкамлаш, ёшларда Ватан учун ғурур туйғусини шакллантиришга хизмат қилиши керак. Ватанпарварлик, одоб-ахлоқ, маҳорат, масъулият каби шахсий фазилатларга интилиш биринчи ўринда туриши керак. Бизнинг фикримизча, кекса авлод вакиллари ёшларнинг тўғри йўналишини йўлга қўйиши керак. Мамлакатимизда амалга оширилаётган улкан ўзгаришлар аҳолининг барча қатламлари, жумладан, ёшларнинг фаол иштирокини тақозо этмоқда. Шу билан бирга, давлатнинг ички сиёсати тартибга солувчи омил бўлиши керак. Ижтимоий сиёсат таркибий қисмларининг муносабатлари, мазмуни ва моҳиятини тушунмасдан, унинг зиддиятларини фалсафий таҳлил қилмасдан туриб, жамиятда содир бўлаётган янгилик ва ижтимоий ҳодисаларни тўлиқ ўзлаштириб бўлмайди. Бу борада ёшларнинг мослашуви, ижтимоий ҳимояси, меҳнат, ижодий ва маданий фаоллигини ошириш давлат сиёсати доирасида амалга оширилаётган ишларга қаратилиши зарур. Миллат тақдирини ўз қўлига олган давлат ёшлар олдида аниқ вазифаларни қўйди.

Ёшларнинг ижтимоийлашуви замонавий жамиятда содир бўлаётган жараёнлардан ташқарига чиқа олмайди. Бу жараённи бирлаштириш учун ёшларга оид янги давлат сиёсатини чуқурлаштириш зарур. Бу ижтимоий ислохотлар шароитида ёш авлоднинг бозор муносабатларига эрта мослашишига таъсир қилади. Шунинг учун жамиятдаги ёшлар муаммоси унинг давлати муаммоларидан ажралмасдир. Ёшларга оид давлат сиёсати мамлакат ижтимоий-маданий ривожланишининг асосидир. Ёшларга оид сиёсат, ўз навбатида, ҳар қандай давлатнинг асосий устувор йўналиши ҳисобланади. Зеро, ёшлар сиёсатининг ўзи ёшларнинг жамиятдаги ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, ҳуқуқий, маданий ва маънавий мавқеини асраш ва ҳимоя қилиш бўйича чоратадбирлар тизими, бу борадаги давлат ва жамоат органларининг фаолиятидир. Бинобарин, мамлакатимиз ёшларини ватанпарварлик, одоб-ахлоқ, билимли ва маданиятли қилиб тарбиялаш асосий кадриятларимиздан бири бўлиб қолади. Бу борада ёшларнинг қизиқиш ва мойиллигини тўғри йўлга қўйиш, унинг юртимиз учун самарасини кўрсатиш, ёшларни ватанпарвар, билимли етиб тарбиялаш жамият олдидаги асосий вазифалардан бири бўлиб қолади. Ёшларнинг таълим ва тарбияси уларнинг маънавий, миллий-ахлоқий фазилатлари даражасига боғлиқ. Ўзбек халқи азалдан фарзандлар тарбиясига, ёш авлодни тўғри шакллантиришга алоҳида эътибор бериб келган. Шунинг учун болани “бошидан” тарбиялаш оқилона. Ёшларни юрт келажаги сифатида кучли, меҳрибон, зукко, ҳалол, адолатли ва бадий ижодкор этиб тарбиялаш масаласи доимо алоҳида масала бўлиб келган.

Жамиятни шакллантириш, давлат цивилизациясини юксалтириш мақсадида унинг

халқи, айниқса, ёш авлоднинг маънавий камолотига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шундай экан, мамлакатимиз келажаги бўлган ёшларнинг фаоллиги қайси йўналишда ривожланиши кераклиги энг долзарб масалалардан бири эканлиги шубҳасиз. Жамият табиий, ижтимоий ва маданий жиҳатдан ёш авлод орқали шаклланган. Ёшлар давлатнинг келажагини маълум бир тизимда шакллантиради, шунинг учун унинг кайфияти, хулқ-атвори ва ҳолати жамиятдаги умумий сиёсий ва ижтимоий-психологик вазиятнинг ўлчов барометри сифатида эътироф этилади. Ёш Ўзбекистонликлар учун ватанпарварлик, одоб-ахлоқ, маҳорат, масъулият каби шахсий фазилатларга интилиш устувор вазифа ҳисобланади. Шундай қилиб, ҳар бир давлат учун ёшларга оид сиёсатнинг ресурслари, маданияти ва илмий билимларини, авлодлар сони ва сифатини, турмуш даражасини, иккинчидан, хавфсизлик ва миллий хавфсизликни сақлаш ва ривожлантиришга тўсқинлик қилувчи салбий оқибатларни чеклаш муҳим аҳамиятга эга. Бинобарин, ёшларнинг моддий ва маънавий етуклиги келажагимизни мустаҳкамлашга хизмат қилади. Ёшларнинг маънавий шаклланишида ижтимоий-маданий қадриятлар алоҳида ўрин тутади. Мамлакатнинг анъана ва қадриятлари келажак авлоднинг ҳар қандай соҳада камол топишига асос бўлса, унинг нафақат юртга, ўз халқига садоқатини таъминлабгина қолмай, балки юрт учун сидқидилдан меҳнат қилишга ҳам хизмат қилади. Ижтимоий эҳтиёжлар учун қадриятларни танлаш кўпинча асосий қадриятларни танлаш билан боғлиқ. Ёшларнинг ижтимоий қадриятлари таълимнинг устуворлиги, келажакка ишонч, яхши дўстлар доираси ва атрофдаги обрў-эътибор билан белгиланади. Инсонни бутун руҳи, танаси ва ақли билан бир деб ҳисоблаш керак. Инсонда виждон, уят, муҳаббат туйғулари билан бир қаторда, бу туйғуларни бошқарадиган еҳтирос, иштиёқ ва иштиёқ туйғулари ҳам бўлади. Ўша ҳис-туйғуларни ўлчаб, маълум бир қарорга келган одам ҳақ олади. Бунда ақл инсон туйғулари ўртасида ҳакам вазифасини бажаради. Бироқ, бу ҳакам баъзида ҳиссий жиҳатдан чарчаган бўлиши мумкин. Шундай экан, инсонлар доимо бу туйғулар билан ақл ва виждон ўртасида зиддиятда бўлади, деб тахмин қилиш мумкин. Шу билан бирга, қобилиятлар ва шахсий фазилатларни ривожлантириш ва шакллантириш жараёнида ички ўзини ўзи англаш, ҳаётий мақсадларни шакллантириш ва ташқи ўзини ўзи англаш истиқболлари мавжуд бўлиб, бу ижтимоий аҳамиятга эга бўлган мақсадларга эришишнинг асосий усули ҳисобланади. Ўзбек халқининг ўзига хос тараққиёт йўли, кўп асрлик ўз тарихига эга бўлган қадимий, чуқур илдизларга эга маданияти талабдан келиб чиқади. Мамлакатимизда ўтказилаётган бундай тадбирлар ёшларда ватанпарварлик туйғуларини уйғотиб, тарихий онгни шакллантиришга хизмат қилаётганини кўрамиз. Тарихчиларнинг фикрича, умумий тарихий онг ижтимоий онгнинг бир тури ва тарихий жараёнларнинг маънавий томони аниқ ҳаракатлардан келиб чиқадиган категориядир.

Бизнинг фикримизча, қуйидаги принциплардан келиб чиққан ҳолда бу масалани ҳал этиш мумкин: Мулоқот ва уқтириш воситаси сифатида зўравонлик, агресиядан воз кечиш принципи; Мажбурламаслик принципи, бошқаларга эмас ўзига талабчан бўлиш принципи.

Ноқулай ҳудудларда таълим олиш имкониятлари паст, чекланган чет елликлар учун кўнгилочар имкониятлар, баъзи бизнес соҳаларида зарарли иш шароитлари ва бошқалар. бу ҳаракатлар одамларнинг ҳуқуқлардан фойдаланишига бевосита таъсир

кўрсатадиган таркибий ва маданий зўравонлик. Аммо зўравонликнинг бу шакллари камдан-кам учрайди инсон ҳуқуқлари бузилиши деб тан олинган. Эндиликда эса турли даражадаги таълим муассасаларида миллий тарихни, миллий-маънавий қадриятларни ўрганиш, ўтмишни тиклаш, маънавий баркамол инсонларни шакллантиришдаги энг муҳим чора-тадбирлардан бири ҳисобланади. Ёшлиқда шакланган ғоялар ва қадриятлар вақт ўтиши билан ўзгаради, лекин улар ижтимоий аҳамиятга эга шахснинг мафқуравий асосини ташкил қилади. Шу боис янги қонунда ёшларнинг ижтимоий мослашуви ва маънавий-ахлоқий ривожланиши масалаларига алоҳида эътибор қаратилган.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз.- Тошкент: "Ўзбекистон", 2018.-529 б
2. Мирзиёев Ш.М. ахборот технологиялари ва коммуникациялари тизимидаги ишларни таҳлил қилиш, соҳани жадал ривожлантириш бўйича кўшимча чора-тадбирларни белгилаш"га бағишланган йиғилишдаги маърузаси. 19-09-2018
3. Абдумаликов, И. (2023). ФАРЗАНД ТАРБИЯСИДА ОТА-ОНАНИНГ ЎРНИ ВА РОЛИ. Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования, 2(3), 71-74. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/zdif/article/view/10973>
4. Ilmjon Abdukhamjonovich Abdumalikov. (2023). ETHICS OF PEACE IN THE CONTEXT OF RELATIONSHIPS. European Scholar Journal, 4(2), 72-75. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/esj/article/view/3211>

INNOVATIVE
ACADEMY